

JERZY HAUZIŃSKI

PAP SŁUPSK

PAPIESTWO W X WIEKU

Wypowiedź ta ma udzielić fragmentarycznej – z konieczności – odpowiedzi na pytanie, jaka była pozycja urzędu papieskiego w stuleciu X oraz na jakich podstawach doktrynalnych papieństwo rozwijało bądź też ograniczało swoje wpływy *in spiritualibus* i *in temporalibus*. Autorytet tej instytucji został poważnie nadwyreżony na przełomie stuleci IX i X poprzez makabryczne upokorzenie, jakiego w styczniu 897 roku doznała pamięć o papieżu Formozusie (zm. 4 kwietnia 896) podczas obrad tzw. „trupiego synodu”. Zgromadzenie to zwołano z inspiracji zagorzałego wroga zmarłego papieża, współcesarza Lamberta (zm. 898) z rodu hrabiów spoletańskich oraz kolejnego, po epizodycznym Bonifacym VI (kwiecień 896), papieża Stefana VI (VII) (896-897). Na ich rozkaz ekshumowano rozkładające się zwłoki Formozusa i odziewszy trupa w szaty pontyfikalne posadzono go na tronie. W sposób groteskowo uroczysty zainscenizowano pod przewodnictwem Stefana VI farsę procesową¹. Obok tronu z trupem stał diakon, który w imieniu oskarżonego udzielał tendencyjnie płytkich odpowiedzi. Ofiarę farsy uznano pośmiertnie za winnego krzywoprzysięstwa, zagarnięcia tronu papieskiego i pogwałcenia kanonów. Sygnowane przez Formozusa akty i święcenia udzielone przezeń uznano za nieważne. Jego zwłoki, po odcięciu trzech palców prawej ręki, którymi posługiwał się przy składaniu przysięgi i udzielaniu błogosławieństwa, wrzucono najpierw do wspólnego grobu, a następnie pograżono w falach Tybru.

Ostatnie lata IX wieku upłynęły dla papieństwa na nieudanych próbach podejmowanych przez Teodora II (897) i Jana IX (898-900) przywrócenia porządku w Kościele Rzymskim nękanym konfliktem między stronnictwami pro- i antyformozańskim². Teodor całkowicie zrehabilitował Formozusa, ale po jego krótkim

¹ Szczegóły: E. Dümmler, *Auxilius und Vulgarius*, Leipzig 1896; J. Dur, *Le concile de Ravenne en 898. La rehabilitation du pape Formose*, (w:) *Recherches de science religieuse*, (Paris) R. XXII, 1932, s. 541-579. Popularne ujęcie tych wydarzeń Z. Kulcsár, *Tajemnice i skandale średniowiecza*, Warszawa 1993, s. 51-54 (przełożyła A. Mazurkiewicz).

² Dzieje papieństwa w stuleciu X, potraktowane autonomicznie lub też w obrębie dziejów powszechnych Kościoła, doczekały się niezliczonej ilości opracowań. Znana jest również grupa źródeł drukowanych do dziejów papieństwa. W tym drugim przypadku za podstawowe przyjęć